

HOMILADOR AYOLLAR SOG'LOM TURMUSH TARSII UCHUN PARXEZ TAOMNOMA TUZISHDA TIBBIYOT HAMSHIRASINING O'RNI

*Chortoq Abu Ali Ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchilari*

Quchqarova Maxfirat Qodirboy qizi

Dietologiya fani

+998993921905/+998947611905

Davlatova Muharram Bohodirova

o'tiladigan fan: xirurgiya va reanimatsiyadavhamshiralik ishi

+9989939438908

Lutfillayeva Jamila Abdurasul qizi

O'tadigan fan Jamoada xamshiralik ishi

+998941703053

Abdullayeva Nilufar Ilhomjon qizi

Akusherlik va Ginekologiyada hamshiralik ishi

+998992250468

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi to'g'risida"gi Qonunlarining, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2009-yil 13-apreldagi "Onalar va bolalar salomatligini muhofaza qilish, sog'lom avlodni shakllantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-1096 sonli hamda 2009 yil 1 iyuldagi "2009-2013 yillarda aholining reproduktiv salomatligini mustahkamlash, sog'lom bola tug'ilishi, jismoniy va ma'naviy barkamol avlodni voyaga yetkazish borasidagi ishlarni yanada kuchaytirish va samaradorligini oshirish chora-tadbirlari Dasturi to'g'risida"gi PQ-1144 sonli Qarorlarining e'lon qilinishi Sog'liqni saqlash tizimining birlamchi bo'g'inida faoliyat ko'rsatayotgan mutaxassislarni yuqori darajadagi kasb malakalariga ega bo'lishi, sog'lom avlodni dunyoga keltirish, ma'naviy va jismonan barkamol avlodni tarbiyalash borasidagi ishlarni amalga oshirishda ularning avangard bo'lishlariga chorlaydi.

Kalit sozlar: *1. Ayni paytda bolaning tug'ilishi, uning tarbiyasi va ulg'ayishiga mas'ullik. 2. Kelajakda bolaning tug'ilishi va tarbiyasi. 3. Shu vazifalarni o'tmishda bajarilganligi. Onalikni 2 xil nuqtai nazardan tushuntirish mumkin: 1. Onalik (tor ma'noda) – qachonki ona bolani tug'ib tarbiyalaydi 2. Onalik (keng ma'noda) – ayol hayotining bir qismi sifatida ifodalanadi.*

KIRISH

Ona bo'lish bu ayolning tug'ma tabiiy fazilatidir. Ayol organizmida homila rivojlanadi, tug'iladi va onaning vazifasi sog'lom insonni tarbiyalash, shuning uchun u ma'naviy, fiziologik, jismoniy va instinktiv xususiyatlarga ega. Ona mehri bu onani himoyasiz go'dakka bo'lgan mehridir. Reproduktiv faoliyatidan tashqari, ayolda g'amxo'rlik qilish hissi mavjud, bu uning ruhiy psixologik holati bilan bog'liq. Onalikni his etish bu onaning bolaga nisbatan g'amxo'rligi. Farzandning ruhiyatini tushunish. Onalikni his etishning mohiyati - bolani chuqur tushunish hissiyoti mavjudligidir. Onalikni his etishning eng ko'p tarqalgan va ko'ringan omili – ko'krak suti bilan bolani boqishdir. Onalikni his etishni rivojlanishi go'daklik davridanoq boshlanadi. Asosiy ishonchli munosabatlar, ota-onaning o'zlarini tutishlari, tarbiyasi, bolani emizish – buning barchasi onalikni his etishga katta ta'sir ko'rsatadi. Onalik avloddan avlodga o'tadi, deyishadi. Agar ona go'daklik davrida yetarlik muxabbat va g'amxo'rlikda voyaga yetgan bo'lsa, kelajakda u ham g'amho'r bo'lishi va farzandlaridan ham buni kutishi mumkin.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODIKASI

Onalikni jismoniy xususiyatlari bu ayolning tug'ishi va bola tarbiyalashi uchun organizmning o'ziga xos tuzilishi va faoliyati. Ayollikka xos jismoniy xususiyatlar va faoliyat birlamchi jinsiy belgilar bilan namoyon bo'ladi, bu irsiyat orqali o'tadi. Jinsiy yetilish davri. Ikkilamchi jinsiy belgilar paydo bo'lishi bilan birga organizm o'sib, rivojlanib, ona bo'lishga tayyorgarlik ko'radi, gavda tuzilishi shakllanib hayz sikli doimiy bo'ladi. Bu davrda jismoniy va ruhiy rivojlanishga qiz bolaning hayot tarzi kuchli ta'sir qiladi. Jinsiy yetuklik davri. Jinsiy yetilgan qiz ma'lum xususiyatlarga ega bo'ladi: homilador bo'la oladi va tug'ishi mumkin – bu uning jismoniy xususiyatlaridir, bundan tashqari, erkaklardan farqli o'laroq, hayz sikli, ayollarga xos gavda tuzilishi va ayollar reproduksiyasiga ega. Onalikning jismoniy xususiyatlari: urug'lanish, homiladorlik, tug'ruq va chilla davridagi ruhiy va jismoniy salomatligiga bog'liq. Bundan tashqari bu holatlar onani va bolaning salomatligiga ta'sir qiladi. Demak, onaning jismoniy va ruhiy sog'lig'ini muhofaza qilish - kelajakda sog'lom avlod tug'ilishi garovidir. Onalikni ruhiy-ijtimoiy xususiyatlari. Onalikning ruhiy – ijtimoiy xususiyatlari – bu bir ayolning hayoti bo'lib, uning rivojlanish bosqichlarida fe'l-atvorining rivojlanishi, tarbiyaning xususiyatlari va keyingi avlodni shakllanishida namoyon bo'ladi. Ona muhabbati – bu onaning himoyasiz go'dakka bo'lgan muhabbati, u bolaga g'amxo'rlik qilishida, qayg'urishida, biologik va ruhiy ehtiyojlarini qondirishda namoyon bo'ladi. Yaponiyada umumiy onalik bilan ona muhabbati tushunchalari chalkashtiriladi. Dalillarga asoslangan holda, ayolga onalik tabiatdan berilgan bo'lib, bola tug'ilgandan so'ng, shu zahoti uni

sevib, tarbiyalay oladi. Lekin doim yig'laydigan bolani sevimli deb bo'lmaydi, bolani parvarishlash qobiliyatiga yetarli bo'lmagani uchun, bunday holatda nima qilishni bilmay ba'zilar bolani uradilar, ba'zilar bolalar taqdiri bilan umuman qiziqmaydilar, ba'zilar esa, hattoki bolalarini tashlab ketadilar. Bundan kelib chiqadiki, onalik muhabbati tabiatdan berilgan bo'lmay, balki hayot davomida tarbiyalanib paydo bo'ladi. Ayolda hayz boshlanishi bilan homilador bo'lishi, tug'ishi, o'zida hamma reproduksiya bilan bog'liq bo'lgan sinovlarni o'tkazadi. Bundan keyin u yana rivojlanadi va ayol bo'lib yetiladi. Sog'lom avlodni tarbiyalash uchun onalikni qanday bo'lishi kerakligini ko'rsatish kerak.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Onalikda hamshiralik parvarishi deganda nima tushuniladi. Bu savolni hal qilishdan avval, bugungi kunda onalikda hamshiralik parvarishiga jamiyatning talablari va ushbu parvarishga muhtojligini chuqur o'rganish kerak. Onalikda hamshiralik parvarishining asosiy obyekti bu – ayol hayotining turli davrlaridagi ayollardir: farzand tug'ib, uni tarbiyalayotgan ayol, homilador ayol, kelajakda tug'ishni rejalashtirayotgan ayol, tug'ib, bola tarbiyalab bo'lgan ayollar va boshqalar. Bu ayollarning asosiy vazifasi sog'lom avlodni yangi avlodga yetkazib berish va ularning oldida insoniyatni rivojlantirish vazifalari turadi. Onalikni ayollar ruhan va jismonan anglashlari kerak. Onalikda hamshiralik parvarishi boshqa bloklar kabi insonning har qanday salomatlik holatida parvarishni ta'minlaydi, ammo, onalik obyekti bo'lib har xil davrdagi ayollar kiradi. Bu ayollar o'z salomatligini va o'z-o'zini parvarish qilish darajasini oshirishi kerak hamda o'z mavqeyini egallash huquqiga egalar. Onalikda hamshiralik parvarishining xususiyatlari shundan iboratki, unda ayolning bir o'zi emas, balki oilasi, bolasi bilan birgalikdagi parvarishi ko'rib chiqiladi. Ayol va uning oilasining jamiyatdagi o'rnini, oilasining o'sishi va rivojlanishi katta ahamiyatga ega, chunki ular ayol salomatligiga ta'sir etadi. Onalikda hamshiralik parvarishi obyekti ayol va uning oilasi bo'lganligi sababli, ayol salomatligini saqlash va yaxshilash hamda salomatligidagi buzilishlarini oldini olishda, hayot sharoitlarini yaratish jarayonida unga yordam ko'rsatish va uning qobiliyatlarini aniqlash kerak. Onalikda hamshiralik parvarishini boshqa bloklardan farqi quyidagilarda aks etadi: Obyekti ayol bo'lib, u insoniyatning kuchsiz yarmini tashkil qilib, uning insoniy huquqlari ijtimoiy-madaniy tomondan qiyinchilik bilan tan olinadi. Keyingi obyekt – uning bolasi bo'lib, unga ham hamshiralik parvarishini to'liq ko'rsatish lozim. Ayolning butun hayoti davomida reproduktiv salomatligini saqlash va yaxshilash, ota-ona bo'lish rolini egallashda unga yordam ko'rsatish va salomatlik bilan bog'liq buzilishlarni oldini olish hamda sog'lom turmush tarzini kechirish va o'z-o'zini parvarishlashga yo'naltirilgan yordamni ko'rsatish. Hamshiralik parvarishi oilaning barcha a'zolariga qaratilgan bo'lib, bunda ona va bola orasidagi, ota-ona va farzandlar

orasidagi hamda oilaviy munosabatlarning ahamiyati katta. BJSST ta'rifi bo'yicha onalikda hamshiralik parvarishining o'rni faqat ayol hayotining homiladorlik, tug'ruq, chilla davridagina emas, balki uning butun hayoti davomini qamrab oladi. Hamshiralik parvarishi ayol hayotining homiladorlikdan oldingi davrida ham amalga oshirilishi kerak, zero bu ish amalga oshirilmasa kutilgan natijaga erisha olmaslik mumkin. Buning uchun kelajakda ota – ona bo'luvchi yosh avlodni sog'lom turmush tarzi aqidalariga rioya qilib tarbiyalash, oilani jamiyatdagi o'rni ahamiyatini idrok etishlariga erishish maqsadida onalar maktabi, ota-onalar maktabi singari ta'lim maskanlarini tashkil etib, oilani rejalashtirish, klimakterik va klimakterik davrdan keyingi parvarish mavzularidagi sanitar-oqartuv ishlari olib borilishi kerak. Onalikda hamshiralik parvarishining obyektlari, onalikni chaqaloqlik, bolalik, o'smirlik, yetuklik, menopauza va qarilik davrlariga bo'lib o'rganadi, demak, har bir bosqichdagi onalik hamshiralik ishining obyekti bo'lib xizmat qiladi. Ayniqsa, onalikdagi hamshiralik parvarishida yetuklik davriga, ya'ni homiladorlik, tug'ruq va bolalarni tarbiyalash davriga katta e'tibor qaratiladi. Onalikdagi hamshiralik parvarishi faqatgina homiladorlik davrini, kechayotgan tug'ruq paytidagi yoki chilla davridagi ayollar va yangi tug'ilgan chaqaloqlarga o'z e'tiborini qaratish bilan chegaralanmaydi. Bunday parvarishning obyektlari deb onaning butun hayoti davomida barcha hayot davrlaridan o'tadigan vaqtdagi o'zgarishlarni ularning o'ziga xos xususiyatlarini qamrab oladi. Bundan kelib chiqqan holda aytish mumkinki, onalikdagi parvarish obyektlarining ma'lum bir qismiga e'tiborni qaratadi. Bu – onalikning keng ma'nosiga (ayollik hayoti) asoslanadigan bo'lsa, butun e'tibor tor ma'nodagi onalikka qaratiladi, ya'ni homiladorlik, tug'ruq, chilla davriga. Masalan: agar onalikdagi parvarishning tuzilishni onalikdagi parvarish nazariyasi, onalar salomatligini asrash nazariyasi, kasalxonadagi onalikning parvarishi nazariyasi sifatida baholaydigan bo'lsak ham e'tibor asosan homiladorlik, tug'ruq va chilla davriga qaratiladi. Bundan shunday xulosa kelib chiqadiki, agar o'qitish jarayonida ayollarning o'ziga xos xususiyatlari to'g'risida keng ma'noda gapirsak ham, ayolning homiladorlik, tug'ruq va chilla davri bilan bog'liq butun hayot jarayoni (barcha hayot davrlari) asosida parvarishni olib borish kerak bo'ladi. Onalikdagi parvarishning ayolning o'sishi va rivojlanishi (jinsiy garmonlar ta'sirida) nuqtai nazaridan hamshiralik ishining boshqa sohalari bilan bo'lgan aloqasi quyidagicha yoritiladi: a) onalikdagi parvarish doirasida inson funksiyalaridan faqat onalik funksiyasi keng yoritiladi; b) shuning bilan birga bolalar parvarishi, kattalar parvarishi, jamoatdagi parvarish va ruhiy parvarish bilan bo'lgan o'zaro aloqasi ham nazarda tutiladi.

XULOSA

Boshqa davlatlarda bo‘lgani kabi O‘zbekistonda ham hozirgi vaqtda oilada, ona va bola salomatligidagi o‘ziga xos muammolar mavjud. Statistik ko‘rsatgichlar va tekshiruv natijalariga asoslangan holda hamshiralik parvarishi o‘rnini aniqlab, muammolar yechimini aniqlash kerak, bunda ona oiladagi markaziy shaxs hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ya.N. ALLAYOROV, B.A.JUMANOV, F.Q.ASQAROVA ONALIKDA HAMSHIRALIK PARVARISHI